

PRAWA CZŁOWIEKA

Istota praw człowieka

Prawa człowieka przysługują każdemu z nas i wynikają z samego faktu bycia człowiekiem. Stanowią one fundament demokracji, społeczeństwa obywatelskiego, wolności, sprawiedliwości oraz pokoju.

Prawa człowieka są **takie same dla wszystkich ludzi** bez względu na rasę, płeć, orientację seksualną, wyznanie, pochodzenie etniczne, społeczne, narodowe czy przekonania polityczne.

Prawa człowieka dzielimy na:

- **prawa** (prawa pozytywne),
- **wolności** (prawa negatywne).

Prawa oznaczają obowiązek podjęcia przez władzę działań na rzecz jednostki (jednostka ma prawo żądać przysługujących jej praw, a państwo musi zagwarantować ich realizację), wolności natomiast – obowiązek powstrzymywania się władzy od działań w określonych obszarach naszego życia.

Do najważniejszych praw człowieka należą:

- powszechny - są takie same dla prawo do życia,
- wolność słowa,
- wolność myśli, sumienia i wyznania,
- prawo do uczestniczenia i organizowania pokojowych manifestacji,
- wolność zrzeszania się,

- prawo do edukacji,
- prawo do ochrony zdrowia,

Źródłem wszystkich praw i wolności jest przyrodzona i niezbywalna **godność każdego człowieka**.

Prawa człowieka mają charakter:

- każdego człowieka na całym świecie,
- przyrodzony - istnieją niezależnie od woli władzy czy przepisów prawa, państwo ich nie nadaje, a jedynie tworzy system ich ochrony,
- niezbywalny - żadna władza nie może nam ich odebrać, nie można się ich zrzec czy zrezygnować z nich,
- nienaruszalny - istnieją niezależnie od władzy i nie mogą być przez władze dowolnie regulowane,
- naturalny - człowiek posiada je z racji godności osobowej, a nie z powodu czyjejś decyzji czy nadania,
- niepodzielny - wszystkie prawa człowieka stanowią integralną i współzależną całość.

Prawa człowieka są **prawami podstawowymi**, co oznacza, że ich zapewnienie daje możliwość rozwoju i korzystania z wszelkich innych praw. Ich przestrzeganie powinno być zatem gwarantowane i chronione przez państwo.

Inną istotną cechą praw człowieka jest ich indywidualny charakter. Ich podmiotem nie są bowiem grupy ludzi, ale pojedynczy człowiek.

Prawa człowieka te występują wyłącznie w relacjach jednostki z władzą, gdzie władzą może być np. państwo i jego organy, ale także szkoła, uczelnia, a obecnie także często korporacja.¹ W odniesieniu do relacji, mówi się więc o wertykalnym charakterze praw człowieka.

Prawa człowieka mogą być ograniczane, ale tylko w bardzo ściśle określonych sytuacjach, określonych zazwyczaj w dokumentach międzynarodowych. Wśród praw człowieka istnieją jednak prawa, których nie można w żadnym wypadku ograniczyć – są to wolność od tortur i wolność od niewolnictw - nazywamy je prawami absolutnymi. Należy jednak pamiętać, że sama możliwość ograniczenia praw człowieka nie likwiduje w żadnym przypadku ich istoty.²

---

¹ Szczególną relacją jest relacja rodzic-dziecko. W tym wypadku istnieje władza rodzicielska.

² <http://amnesty.org.pl/prawa-czlowieka.html>

Prawa człowieka w Unii Europejskiej

Prawa człowieka są uznawane za podstawowe wartości Unii Europejskiej. Przestrzeganie praw człowieka jest koniecznym warunkiem, jaki muszą spełnić państwa starające się o członkostwo w UE.

Zgodnie z art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej „Unia opiera się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równości, państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne Państwom Członkowskim w społeczeństwie opartym na pluralizmie, niedyskryminacji, tolerancji, sprawiedliwości, solidarności oraz na równości kobiet i mężczyzn.”

Wymienione w traktatach założycielskich wartości, na których opiera się funkcjonowanie UE uległy wzmocnieniu wraz z przyjęciem Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej w 2000 r., a następnie w 2009 r., kiedy wszedł w życie Traktat z Lizbony, równoważąc moc prawną Karty z traktatami. Karta Praw Podstawowych ujmuje w jednym dokumencie prawa człowieka wiążące dla unijnych instytucji i organów. Ma także zastosowanie do rządów krajowych, gdy te wykonują prawo UE. Karta jest zgodna z europejską konwencją praw człowieka, która została ratyfikowana przez wszystkie państwa UE.

Unia podejmuje wiele inicjatyw, które mają przyczynić się do szerzenia ochrony praw człowieka oraz demokracji i praworządności na całym świecie. Rezultatem propagowania praw człowieka może być zmniejszenie ilości konfliktów oraz ubóstwa na świecie, dlatego też prawa człowieka odgrywają tak ważną rolę w relacjach UE z innymi krajami. Polityka UE w tej dziedzinie zawiera działania na rzecz praw obywatelskich, politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych i obejmuje m.in.:

- wspieranie praw kobiet, dzieci, mniejszości i wysiedleńców,
- zwalczanie szeroko pojętej dyskryminacji,
- sprzeciwianie się karze śmierci, torturom, handlowi ludźmi,
- ochronę powszechnego i niepodzielnego charakteru praw człowieka w ramach współpracy z krajami partnerskimi czy organizacjami międzynarodowymi.

Zwiększeniu skuteczności i spójności unijnej polityki w zakresie ochrony praw człowieka miało służyć przyjęcie przez Radę Unii Europejskiej w 2012 r. **Ram Strategicznych Unii Europejskiej w obszarze Praw Człowieka i Demokracji**, w którym określono zasady, cele oraz priorytety UE w obszarze praw człowieka. W dokumencie zostały zawarte wytyczne dotyczące praw człowieka na najbliższe 10 lat, w tym m.in.:

- promowanie wolności wypowiedzi, wyrażania opinii, zgromadzeń oraz stowarzyszeń,
- działanie na rzecz zwalczania wszelkich form i przejawów dyskryminacji, w szczególności wobec kobiet,

- działanie na rzecz całkowitego zniesienia kary śmierci oraz tortur,
- działanie na rzecz promowania wizji bezstronnego wymiaru sprawiedliwości,
- zintensyfikowanie wsparcia obrońców praw człowieka i przeciwdziałanie wszelkim formom represji,
- zacieśnienie współpracy z Radą Europy oraz Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

Dopełnieniem ram , stanowiących podstawę do wdrażania działań przez poszczególne kraje członkowskie, jak i instytucje UE, jest **Plan Działalności Unii Europejskiej w obszarze Praw Człowieka**, który służy implementacji Ram Strategicznych i uszczegóławia określone w niej cele.

O wadze, jaką Unia Europejska przykłada do tej kwestii świadczy chociażby fakt, że wszystkie umowy handlowe i o współpracy zawierane przez Unię z państwami trzecimi zawierają **klauzulę praw człowieka**, mówiącą, że prawa człowieka są zasadniczym elementem współpracy między stronami. Ponadto UE prowadzi dialog dotyczący praw człowieka z ponad 40 krajami i organizacjami, w tym z Rosją, Chinami i Unią Afrykańską.

Instytucje i organizacje związane z prawami człowieka

Z prawami człowieka bezpośrednio związana jest działalność wielu organów oraz organizacji pozarządowych.

Do najważniejszych z nich należą:

- **Rada Praw Człowieka ONZ** - organ pomocniczy Zgromadzenia Ogólnego ONZ, działający od 2006 r.. Jest to forum dialogu i współpracy, którego głównym celem jest promowanie poszanowania praw człowieka. Organ skupia się na pomocy państwom w kwestii wypełniania zobowiązań ochrony praw człowieka poprzez budowę struktur instytucjonalnych oraz dialog.
- **Komitety Praw Człowieka ONZ** – organ kontrolny, którego celem jest monitorowanie przestrzegania postanowień Paktu oraz jego dwóch Protokołów Fakultatywnych.
- **Europejski Trybunał Praw Człowieka** – europejski organ sądownictwa międzynarodowego z siedzibą w Strasburgu, do którego może wnieść skargę każdy pragnący dochodzić swoich praw podstawowych.
- **Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej** - organ doradczy UE, ustalający i analizujący główne tendencje w obszarze praw człowieka. Została utworzona na podstawie rozporządzenia Rady nr 168/2007 z 15 lutego 2007 r. i zastąpiła Europejskie Centrum Monitoringu Rasizmu i Ksenofobii. Celem Agencji jest dostarczanie pomocy i wiedzy fachowej w zakresie praw

podstawowych odpowiednim instytucjom, organom, biurom i agencjom Unii oraz jej państwom członkowskim przy wdrażaniu przez nie prawa unijnego. Wsparcie to ma służyć zapewnieniu pełnego poszanowania praw podstawowych przez te instytucje i organy unijne.³

- **Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich** - bada skargi złożone na niewłaściwe administrowanie w organach oraz instytucjach UE. Prawo do złożenia skargi przysługuje każdej osobie (prawnej i fizycznej), która ma miejsce zamieszkania lub statutową siedzibę w państwie członkowskim UE. Rzecznik może stwierdzić niewłaściwe administrowanie w przypadku, gdy instytucja nie przestrzega praw podstawowych, przepisów lub zasad dobrej administracji.⁴
- **Specjalny Przedstawiciel Unii Europejskiej ds. Praw Człowieka** – powołano go po raz pierwszy w 2012 r. (został nim Stavros Lambrinidis) Zadaniem Specjalnego Przedstawiciela UE ds. Praw Człowieka jest zwiększenie skuteczności zewnętrznej polityki UE w dziedzinie praw człowieka i zwrócenie na nią uwagi społeczeństwa.
- **Grupa Robocza ds. Praw Człowieka (COHOM)** - odpowiedzialna za kwestie związane z prawami człowieka w stosunkach zewnętrznych UE. Do jej zadań należy m.in. zbieranie i ocena bieżących informacji o naruszeniach praw człowieka w różnych częściach świata oraz przedstawianie propozycji reakcji Unii na takie naruszenia.⁵
- **Amnesty International** – międzynarodowa organizacja pozarządowa, której celem jest zapobieganie nieprzestrzegania praw człowieka. Amnesty International organizuje wiele pokojowych akcji obywatelskich, obejmujących dialog w zakresie naruszania praw z rządami państw, upublicznianie informacji o łamaniu prawa, a także realną pomoc finansową i prawną poszkodowanym osobom. Organizacja liczy obecnie ponad 7 mln członków w 150 państwach.
- **Helsińska Fundacja Praw Człowieka** – organizacja, należąca do Międzynarodowej Helsińskiej Federacji na rzecz Praw Człowieka, która powstała z inicjatywy Komitetu Helsińskiego. Fundacja zajmuje się edukacją w zakresie ochrony praw człowieka.

Źródła:

<http://amnesty.org.pl/prawa-czlowieka.html>

---

³ <http://fra.europa.eu/en>.

⁴ Oficjalna strona internetowa Europejskiego RPO po polsku: <http://www.ombudsman.europa.eu/pl/home.faces>

BIULETYN 12/2015

Punkt Informacji Europejskiej
EUROPE DIRECT - POZNAŃ

http://europa.eu/pol/rights/index_pl.htm

<https://bip.ms.gov.pl/pl/prawa-czlowieka/inne-organizacje-miedzynarodowe-i-prawa-czlowieka/prawa-czlowieka-w-ue/>

Sprawiedliwość, prawa podstawowe i równość, publikacja Komisji Europejskiej

Przygotował:

Punkt Informacji Europejskiej

Europe Direct – Poznań

przy Wielkopolskiej Izbie Rzemieślniczej w Poznaniu

al. Niepodległości 2, 61-874 Poznań

tel. 61 8521670

e-mail: europedirect-poznan@irpoznan.com.pl, www.europe-direct.poznan.pl

Projekt współfinansowany ze środków Komisji Europejskiej

---

⁵ Więcej informacji na temat działalności Grupy Roboczej ds. Praw Człowieka można znaleźć pod adresem: http://eas.europa.eu/human_rights/workgroup/index_en.htm.